

Litteraturöversikt

TITEL:

Castlereagh: The Biography of a Statesman

FÖRFATTARE:

John Bew

FÖRLAG:

Querkus, paperback, London 2014

Lite av en äreräddning är det nog som den engelske historikern John Bew har gjort med sin rejält tilltagna biografi över Robert Stewart. Mer känd som lord Castlereagh, hur känd denne nu är. Som statsman var han ingen vältalare, nog så viktigt i parlamentet, intuitiv, ej profet, lämnade inget intellektuellt arv efter sig. Få stora politiker var lika illa tålda i sin samtid. Han saknade vinnande värme.

Men knappast någon hade samma inflytande på Napoleontidens internationella scen. När det krävdes var han genom åren korsikanens svåraste motståndare. Han begick misstag, men stödde Wellingtons kamp på den iberiska halvön som skulle knäcka motståndaren och höll ihop det övriga Europa mot den franske enväldshärskaren. Hans verk befästes i Wienkongressen, fast ”den heliga alliansen” var inget han tyckte passade Storbritannien. Och förloraren skulle inte påtvingas hårda villkor som ett århundrade senare i Versailles.

Man undgår inte att tänka på Churchill. Hur hade denne stått rycken mot allt det Castlereagh utsattes för? Den tidens förtalsklimat fascinerar. Men kanske mest slående är ändå hur 1815 Rysslands skugga lägrade sig över kontinenten. Ett nytt maktmönster hade fötts.

TITEL:

The Back Channel. A Memoir of American Diplomacy and the Case for Its Renewal

FÖRFATTARE:

William J. Burns

FÖRLAG:

Random House, New York 2019

Bara två amerikanska karriärdiplomater har nått tjänstegrenens högsta post: vice utrikesminister (deputy secretary of state). Den senaste är William Burns, och vad han har att berätta från trettioåttio år i yrket ger en god bild av amerikansk maktutövning i med- och motvind, särskilt decennierna efter Berlinmurens fall, låt vara att titeln lovar mer av avslöjanden än den håller.

I insiktsfulla kapitel avhandlas hanteringen av utmaningar: exempelvis Jeltsins respektive Putins Ryssland, terrordåd, den arabiska våren, Irans nukleära politik. Det känns att här talar en av ett stort och rikt lands kunniga och kloka företrädare. Läser man noga, utmynnar dock nästan varje exempel i ett ifrågasättande av politikernas förnuft; undantag den ofta uppskattade Vita husets tjänstemannen och senare utrikesministern James Baker.

USA beröms sällan för tålmodig diplomati, men författaren vill visa förekomsten av ”ett hedervärt yrke, utövat av goda människor med starka avsikter”. Han vet att USA:s förmåga och förmåga till återhämtning som ett land i särklass prövas. Hans tro på och stolthet över dess diplomati är obrutna. En självklart säker amerikanare känns igen.

TITEL:

Upheaval. How Nations Cope with Crisis and Change

FÖRFATTARE:

Jared Diamond

FÖRLAG:

Penguin Books, Great Britain 2020

Krishantering! Det handlar eller borde kanske mest handla om hur länder inte bör bete sig. Bokens allsidige forskare hör till dem som anser att man kan lära sig av historien. Det gäller att inte ignorera annalkande kriser, inte förneka dem och inte underskatta vad som kan hota. Är det inte sådant som styr, tills det går i diket.

Författaren resonerar utifrån en sextett starter han känner ganska väl. Annars skulle man något förundras över urvalet: Finland, Japan, Chile, Australien, Indonesien, Tyskland (efter 1945) och Australien. De har förvisso inte allt gemensamt. I de två sistnämnda fallen kan man tala om en serie överlappande och gradvis utvecklade utmaningar. I de första fyra exploderande kriserna: det sovjetiska överfallet 1939 med finska vinterkriget, kommandör Parrys uppdykande i Japan 1853, Pinochets våld på Chile 1973, Indonesiens kupp försök 1965.

Tesen är den att länder, särskilt små och hotade, måste lära sig att överväga alternativ och göra realistiska bedömningar. En nordisk Finlandsvän kan nog finna kritiken av Helsingfors' agerande med nej till Stalin lite lättköpt. Men med ett typiskt stormakts-perspektiv var det fel.

TITEL:

Tyrant: Shakespeare on Politics

FÖRFATTARE:

Stephen Greenblatt

FÖRLAG:

**W.W. Norton & Company, New York,
London 2019**

Av Shakespeare kan vi lära oss med vilken ovisshet världen styrs. I den här lilla nätta volymen visar en Harvardprofessor med exempel ur framför allt den store bardens kungadramer har anmärkningsvärt mycket som har bäring på vår egen tid. Dennes ställningstaganden är inte alltid lätta att dechiffrera, på Elizabeths levde författare farligt om de vill ta upp ämnen som makt och revolutioner.

Exemplen fick hämtas ur det förflutna som i paradfallet Hamlet, ibland ändå nära i det sällan spelade dramat om Henrik VI, som visar hur det går när härskaren är labilt osäker och starka krafter, en Richard av York, lockas ta grepp om makten. Om dennes yngste son, den blivande Richard III, finns inget försonande i ett skådespel som passade Tudorhärskarna.

Hur påtvingas medborgarna härskare som tar tyranniets plats och/eller verkar mentalt instabila, vilka stöder dem (s k enablers) och hur blir folket av med dem? Shakespeare tar upp dagens centrala frågor, insiktsfullt bakom versraderna och skådespelets masker.

TITEL:

The Trial of the Kaiser

FÖRFATTARE:

William A. Schabas

FÖRLAG:

Oxford University Press, 2018

Rättegångarna efter andra världskriget i Nürnberg och Tokyo mot krigsförbrytelse gällde något nytt: aggressionskrig och krig mot mänskligheten. Men, som boken belyser, det fanns en föregångare i en ”kommission om ansvar” under förberedelserna för Versaillesfreden 1919. Dess artikel 227

öppnade för en segrarmakternas tribunal, i fredsslutet godkänd av Tysklands representanter, med uppgift att döma första världskrigets högsta tyska ledare.

De allierade antog att den abdikerade kejsar Wilhelm II skulle utlämnas från Nederländerna dit han tagit sin tillflykt. En amerikansk överste och f d senator, Luke Lee, gjorde ett misslyckat kidnappningsförsök. Men Nederländerna ”uppträdde inte som Hugo Grotius’ arvtagare” utan behöll sin gäst inför de allierades oenighet och tafatta diplomati. Stödd av Europas gamla kungahus blev kaisern kvar i landsflykt till sin död 1941.

Det var tur att så skedde. De allierade var pinsamt oförberedda: gällde det ansvaret för att kriget utbrutit eller brott mot krigets lagar? Fransmännen tyckte att det fick väl improviseras, och man visste inte var någonstans en utlämnad Wilhelm skulle föras inför rätta. Misslyckandet var totalt. Men något viktigt hade startat som pekade framåt, även om folkrätten vad just gäller ansvar för aggressionskrig alltjämt ter sig ofullbordad.

TITEL:

A History of Modern Urban Operations

REDAKTÖR:

Gregory Fremont-Barnes

FÖRLAG:

**Palgrave Macmillan, Cham, Switzerland
2020**

Krig utkämpas i städer. Ja, mycket talar för att framtida strider pågår framför allt i stads- miljöer. Det är där människorna finns, hur skydda dem? Allt fler av jordens invånare bebor stora tätbebyggda områden kanske med miltals utbredning, miljonstäder och megastäder (mer än 10 miljoner), av omfattning som för våra egna militära planerare,

i ett vidsträckt mestadels rätt glest befolkat land, kan te sig svindlande.

För andra försvarsmakter förefaller perspektivet kanske skrämmande aktuellt, som i denna antologi av ett antal lärare/forskare vid Sandhurst, den brittiska krigsskolan, I krigshistoriskt utbildningssyfte har de samlat ett antal fallstudier som med några smärre undantag, främst fransmännens belägring av Zaragoza 1809, hör hemma i 1900–2000-talen: Stalingrad, britternas framträngande genom Reichswald mot Rhen 1945, slutakten i Berlin april-maj samma år, slaget om Alger 1957, Hue i januari 1968 (Tet-offensiven), liksom Fallujah 2004.

I många fall, men inte alla, har kampen, med civila i kläm, stått mellan reguljära arméer, påfallande ofta utan träning för strid i bebyggelse. Så kommer det kanske inte alls se ut i en framtid. Kusliga humanitära frågor tränger sig på.

TITEL:

War and Its Causes

FÖRFATTARE:

Jeremy Black

FÖRLAG:

**Rowman & Littlefield, Lanham, Boulder,
New York. London 2019**

Från 2018 uppges 400 projekt kring artificiell intelligens, omfattande vapen och robotsystem, ha pågått i 12 av världens stater. Uppgiften återfinns i den brittiske historikern Jeremy Blacks bok om krigs uppkomst och väsen. Hur mycket kommer AI att ändra det militära våldets förutsättningar? Hur ska det nya vävas in i existerande folkrätt och etik, om det alls går?

Det är den täta förekomsten av krig och nya rön om äldre tiders våld som fått författaren till en förnyad bedömning. Resultatet är en historieskrivning som knappast motsva-

rar vad som många inom akademien finner lockande. Breitenfeld, Gettysburg, Somme eller Kursk finns inte med, mycket lite om Alexander, Napoleon eller Moltke d ä, inte en rad om Clausewitz. När det gäller krig mellan kulturer, inom kultur eller inbördeskrig redovisas desto fler rön från konflikter utanför Europa, som flertalet av oss aldrig hört talas om.

Det ger ett rätt fräscht perspektiv åt generaliseringar kring identitet, heder, anseende, alla spelar in, fast ett genomgående mönster varför krig bryter ut saknas. Till det mest påtagliga hör i alla fall att viljan att gripa till våld behöver finnas hos åtminstone en del av ledarskiktet inom en part. Just detta sägs här vara den faktiskt mest vanliga utlösande våldsfaktorn.

Böckerna är anmälda av Olof Santesson.

Rättelse

I *KKrVAHT* 2020:2 har ett felaktigt namn inskrivits i anmälan över boken *God's Spies – The Stasi's cold war espionage campaign inside the church*. Rätt namn är Birgitta Almgren.

Redaktören